

Дніпровський національний
університет ім. Олеся Гончара

Центр соціально-політичних
досліджень

Національний технічний університет
"Дніпровська Політехніка"

ГРАНІ

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АЛЬМАНАХ

2026 ТОМ 29 № 2

Видається з вересня 1998 року
6 разів на рік

Дніпро
Видавництво «Грані»
2026

Науково-теоретичний альманах

Том 29 № 2 2026

Засновники:
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара,
Національний
технічний університет
"Дніпровська Політехніка",
ГО "Центр соціально-політичних
досліджень"

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 19758 – 9558 ПР від 19.03.13

Відповідно до Наказів Міністерства
освіти і науки України від
02.07.2020 № 886 та від 27.09.2021
№ 1017 альманаху надано статус
фахового видання категорії «Б»
з філософських, політичних,
соціологічних та історичних наук; а
також освіта/педагогіка (Наказ МОН
від 21.02.2024 №220).

ISSN 2077-1800 (Print)
ISSN 2413-8738 (Online)

Індексується:
DOAJ
Index Copernicus
National Library of Ukraine Vernadsky
Google Scholar
CrossRef
ERIH PLUS
Ulrichs web
WorldCat
та інші.

Видавець:
Видавництво «Грані»
+38(050)258-83-86
grani-print.dp.ua
graniprint@gmail.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2131 від 23.05.2005

Передплатний індекс – 41703
Відповідальність за достовірність
фактів, цитат, власних імен,
географічних назв, підприємств,
організацій, установ та ін. інформації
несуть автори статей. Статті
публікуються в авторській редакції.
Висловлені у цих статтях думки можуть
не збігатися з точкою зору редакційної
колегії і не покладають на неї ніяких
зобов'язань.
Передруки і переклади дозволяються
лише за згодою автора та редакції.

© «Грані» 2026

ГРАНІ/ Редакційна колегія

Квітка С.

Архірейський Д.
Аяган Б.
Бобровська О.
Бородін Є.
Вільборг Е.
Вятр Є.
Гао Т.
Гладуш В.
Головко І.
Густафссон М.
Дудек М.
Іваненко В.
Іванова С.
Іванчук С.
Ісетті Дж.
Жиленко К.
Жук С.
Журба О.
Казакевич Г.
Кляйн В.
Колісник Л.
Кондрашова Л.
Кривошеїн В.
Крушельницька Т.
Кузнецовенко Й.
Кулик О.
Литвинова Т.
Лучанінова О.
Македон В.
Никифоров А.
Ніколенко Л.
Окороков В.
Омельченко М.
Плохій С.
Рагімлі Р.
Ржевська Н.
Русецький А.
Рослонь Д.-А.
Світленко С.
Сидиков Е.
Сітковська А.
Слободянюк М.
Ставченко С.
Старушенко Г.
Сорокіна Л.
Схюрман П.
Токовенко О.
Тороп К.
Третяк О.
Хейнемаа С.
Шевцов С.
Шляхов О.

головний редактор
д.держ.упр., проф. (Україна)
д.і.н., проф. (Україна)
д.і.н., проф. (Казахстан)
к.е.н., проф. (Україна)
д.і.н., проф. (Україна)
д.політ.н., проф. (Швеція)
д.п.н., проф. (Польща)
д.екон.н., доц. (КНР)
д.пед.н., проф. (Словаччина)
к.політ.н., доц.
д.ф., доц. (Швеція)
д.г.б., проф. (Словаччина)
д.і.н., проф. (Україна)
к.філол.н., доц. (Україна)
д.пед.н., доц. (Україна)
д.ф., с.н.с. (Італія)
д.е.н., проф. (Україна)
д.і.н., проф. (США)
д.і.н., проф. (Україна)
д.і.н., проф. (Україна)
к.пед.н., проф. (Словаччина)
к.соц.н., доц. (Україна)
д.пед.н., проф. (Польща)
д.політ.н., проф. (Україна)
к.е.н., проф. (Україна)
д.філос.н., проф. (Литва)
д.філос.н., проф. (Україна)
д.і.н., проф. (Україна)
д.пед.н., проф. (Україна)
д.е.н., проф. (Україна)
д.е.н., проф. (Україна)
к.пед.н., доц. (Україна)
д.філос.н., проф. (Україна)
д.пед.н., проф. (Україна)
д.і.н., проф. (США)
д.і.н., доц. (Азербайджан)
д.політ.н., проф. (Україна)
д.психол.н., асоц.проф. (Грузія)
к.політ.н. (Польща)
д.і.н., проф. (Україна)
д.і.н., проф. (Казахстан)
д.е.н., доц. (Україна)
д.і.н., проф. (Україна)
д.політ.н., проф. (Україна)
д.т.н., проф. (Україна)
к.соц.н., доц. (Україна)
д.філос.н. (Нідерланди)
д.філос.н., проф. (Україна)
д.пед.н. (Україна)
д.політ.н., проф. (Україна)
д.філос.н., проф. (Фінляндія)
д.філос.н., проф. (Україна)
д.і.н., проф. (Україна)

Редакція

Контакти:

Головний редактор: Квітка С.
Заступники головного редактора:
Іванова С., Кривошеїн В., Шевцов С., Шляхов О.
Редактор: Іванова С.

+38(050)258-83-86; granidp@gmail.com; www.grani.org.ua

GRAN/

Scientific and theoretical almanac

29 (2) 2026

Founders:

Oles Honchar Dnipro National University,
Dnipro University of Technology,
NGO "Centre of Social and Political Researches"

Registration license

KB № 19758 – 9558 ПП issued 19.03.13

By Decrees № 886 of 02 July 2020 and № 1017 of 27 September 2021 issued by the Ministry of Education and Science of Ukraine the status of specialized publication category "B" on philosophical, political, sociological and historical sciences was given; as well as education/pedagogy (Order of the Ministry of Education and Science No. 220 dated February 21, 2024).

ISSN 2077-1800 (Print)

ISSN 2413-8738 (Online)

Indexed:

DOAJ

Index Copernicus

National Library of Ukraine Vernadsky

Google Scholar

CrossRef

ERIH PLUS

Ulrichs web

WorldCat

and other.

Publisher:

Publishing house «Grani»

+38(050)258-83-86

www.grani-print.dp.ua

graniprint@gmail.com

Publishing license

ДК № 2131 dated 23.05.2005

Subscription index in Ukraine – 41703

Responsibility for facts, quotations, private names, enterprises and organizations titles, geographical locations etc. to be bared by the authors.

Articles are published in the author's editing. The editorial office and board do not always share the views and thoughts expressed in published articles.

Reprints and translations are allowed on the written consent with the editorial office and the author.

© «Grani» 2026

Editorial board

Kvitka S.

Arkhireyskyi D.

Ayahan B.

Bobrovska O.

Borodin Ye.

Wihlborg E.

Vyatr E.

Gao T.

Hladush V.

Golovko I.

Gustafsson M.

Dudek M.

Ivanenko V.

Ivanova S.

Ivanchuk S.

Isetti G.

Zhuk S.

Zhurba O.

Kazakevych G.

Klein V.

Kolisnyk L.

Kondrashova L.

Kryvoshein V.

Kuznecoviene J.

Kulyk O.

Lytvynova T.

Luchaninova O.

Makedon V.

Nikolenko L.

Okorokov V.

Omelchenko M.

Plokhii S.

Rahimli R.

Rusetsky A.

Rosłoń D.

Sitkovska A.

Svitlenko S.

Sydykov E.

Slobodyanyuk M.

Stavchenko S.

Starushenko H.

Sorokina L.

Schuurman P.

Tokovenko O.

Torop K.

Tretyak O.

Heinamäa S.

Shevtsov S.

Shlyakhov O.

Editor in Chief

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Kazakhstan)

Full Prof. Ph.D. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Sweden)

Full Prof. Dr. (Poland)

Assoc. Prof. Dr. (PRC)

Full Prof. Dr. (Slovakia)

Assoc. Prof. Ph.D. (Ukraine)

Assoc. Prof. Ph.D. (Sweden)

Full Prof. Dr. (Slovakia)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Assoc. Prof. Ph.D. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Senior Researcher, Ph.D. (Italy)

Full Prof. Dr. (USA)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Ph.D. (Slovakia)

Assoc. Prof. Ph.D. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Poland)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Lithuania)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Ph.D. (Ukraine)

Assoc. Prof. Ph.D. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (USA))

Full Prof. Dr. (Azerbaijan)

Assoc. Prof. Dr. (Georgia)

Ph.D. (Poland)

Full Prof. Dr. (United Kingdom)

Assoc. Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Kazakhstan)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Assoc. Prof. Ph.D. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Netherlands)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Full Prof. Dr. (Finland)

Full Prof. Dr. (Ukraine)

Editorial office

Editor in Chief: Kvitka S.

Deputies Chief Editor: Ivanova S., Krivoshein V.,

Shevtsov S., Shlyakhov O.

Editor: Ivanova S.

Contacts:

+38(050)258-83-86; granidp@gmail.com; www.grani.org.ua

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ М.ДНІПРО

С. 8

Світленко Сергій

Урбогенез міста Дніпра (XVI–XVIII ст.): теоретико-методологічні та прикладні аспекти дослідження

С. 31

Старік Олександр, Ландо Євген

Археологічні дослідження на території Нового Кодака (Дніпро) у 2025 році

С. 41

Харлан Олександр

Генезис та літочислення Дніпра: Новокодацький континуїтет як основа деколонізації міської історії

С. 50

Чирук Святослав

«Річкові козаки» та формування осілого кластера в гирлі річки Самари у XVI ст.

ФІЛОСОФІЯ

С. 62

Мазур Олена

Філософські засади космологічної моделі первинного священного простору

С. 75

Сірко Андрій, Калуга Володимир

Схильність до авантюризму як спосіб утвердження соціальної самодостатності

С. 82

Шабанова Юлія

Осциляція тілесного та духовного в контексті феномену «нової чутливості» доби Метамоделі

С. 90

Дадіверін Ігор

Чи можна виправдати переписування історії? Між колоніальним спадком і правом на власну пам'ять

С. 97

Іванова Світлана, Анпілогов Артем

Meaning як механізм координації: філософсько-когнітивна модель стратегічної діяльності

С. 104

Шаталович Олександр, Несправа Микола

Екзистенційно-психологічне прочитання феноменології тілесності Е. Гуссерля в умовах цифрового суспільства

С. 112

Янішевський Олександр

Концептуальні засади розуміння любові у східній релігійно-філософській традиції

С. 118

Олександр Кулик

Чи належить аналіз пояснень до предметного поля логіки?

С. 125

Ткачук Світлана

Конституювання фотографічного образу у свідомості: феноменологічний аналіз у контексті філософії Едмунда Гуссерля

С. 130

Кулик Андрій

Екзистенційний досвід та герменевтична логіка Ганса Лібпса

С. 137

Матвієва Катерина

Національні світоглядно-ціннісні орієнтири в українській драматургії

С. 144

Суспінцин Костянтин

Афект у полі випадковості: філософія невизначеності у Брайана Масумі

СУСПІЛЬНІ НАУКИ

С. 148

Бондар Євген

Основні сфери згубного впливу пропаганди в умовах війни

CONTENTS

THE HISTORY OF CITY DNIPRO

P. 8

Svitlenko Serhii

Urbanization of the Dnieper City (16th–18th centuries): Theoretical, Methodological and Applied Aspects of the Study

P. 31

Starik Olexandr, Lando Evgeni

Archaeological Research on the Territory of Novyi Kodak (Dnipro) in 2025

P. 41

Kharlan Olexandr

Genesis and Chronology of Dnipro: Novokodatsky Continuity as a Basis for Decolonization of Urban History

P. 50

Chyruk Sviatoslav

«River Cossacks» and the Forming of a Settled Cluster at the Mouth of the Samara River in the 16th Century

PHILOSOPHY

P. 62

Mazur Olena

Philosophical Foundations of the Cosmological Model of the Primary Sacred Space

P. 75

Sirko Andrii, Kaluha Volodymyr

Propensity for Adventurism as a Means of Affirming Social Self-Sufficiency

P. 82

Shabanova Yuliia

Oscillation of the Bodily and the Spiritual within the Context of the «New Sensibility» Phenomenon in the Metamodern Era

P. 90

Dadiverin Ihor

Could Rewriting the History be any Justified? Navigating Colonial Legacy and the Right to National Memory

P. 97

Ivanova Svitlana, Anpilohov Artem

Meaning as a Coordination Mechanism: A Philosophical-Cognitive Model of Strategic Action

P. 104

Shatalovych Olexandr, Nesprava Mykola

An Existential-Psychological Interpretation of E. Husserl's Phenomenology of Embodiment in the Context of the Digital Society

P. 112

Yanishevskiy Olexandr

Conceptual Foundations of Understanding Love in the Eastern Religious and Philosophical Tradition

P. 118

Kulyk Olexandr

Does the Analysis of Explanations Belong to the Domain of Logic?

P. 125

Tkachuk Svitlana

The Constitution of the Photographic Image in Consciousness: A Phenomenological Analysis in the Context of Edmund Husserl's Philosophy

P. 130

Kulyk Andrii

Existential Experience and the Hermeneutic Logic of Hans Lipps

P. 137

Matvieieva Kateryna

National Worldview and Value Orientations in Ukrainian Drama

P. 144

Suspitsyn Kostiantyn

Affect in the Field of Randomness: Brian Massumi's Philosophy of Uncertainty

SOCIAL SCIENCES

P. 148

Bondar Evgen

The Main Areas of Destructive Influence of Propaganda in Wartime

C. 155

Радіонова Ірина

ШІ-спроможність держави: екосистемний підхід

C. 162

Головень Юрій

Цифрова трансформація політичних інститутів як інструмент підтримки стабільності політичної системи

C. 171

Штельмашенко Анастасія

Геополітична роль Східної Європи у новому балансі сил

C. 177

Ніколенко Вадим

Романтична та соціальна любов: нариси у світлі соціологічної науки

C. 186

Колесніков Олег

Гендерований соціальний порядок у повоєнній Хорватії: повсякденні ефекти європеїзації та постконфліктної трансформації

C. 191

Сірий Євген

Понятійний аналіз феноменів людського «відновлення» в концептуалізації життєстійкості

C. 201

Матвієнко Людмила

Соціальна структура українського суспільства у період сьогодення

C. 206

Шевчук Олексій

Організаційна культура в добу мережевого суспільства: неоінституціональний аналіз

C. 213

Горбов Владислав, Чайка Віктор

Повсякденні практики населення України в умовах війни: структурні зміни та адаптаційні стратегії

C. 220

Мазурик Олег, Лещенко Павло

Теоретичні моделі просторової локалізації злочинності: екологічна школа та GIS-аналітика

C. 227

Назарко Ольга

Людиноцентризм у турбулентному суспільстві: кейс університету фармації

C. 233

Савка Віктор, Климаська Лариса, Яцишин Ігор

Інституції в добу модерності: до питання про оновлення теоретико-методологічних підходів

C. 240

Джумсудлу Ульвія

Соціальний розвиток в Азербайджані (у цифрах)

ОСВІТА

C. 244

Мога Микола, Усольцева Євеліна

Логоритмізація загального праксису в корекції атаксичних форм рухових порушень у дітей раннього віку з загальним недорозвитком мовлення

C. 251

Іжко Олександр

Організація роботи з батьками учнів початкових класів з особливими освітніми потребами у спеціальних закладах освіти

C. 259

Хоменко Наталія

Структурно-функціональна модель формування діагностичної та прогностичної компетентностей у майбутніх вчителів-логопедів в умовах магістратури

C. 265

Іванчук Сабіна, Вознюк Анна, Храмова Юлія

Проектування інклюзивного логопедичного середовища як інструментарій діагностики та корекції мовлення у дітей із комбінованими порушеннями розвитку

C. 270

Зимівець Наталія, Савченко Ярослав

Партнерство з батьками дітей з особливими освітніми потребами як детермінанта створення підтримувального освітнього середовища

P. 155

Radionova Iryna

State AI Capability: An Ecosystem Approach

P. 162

Holoven Yuri

Digital Transformation of Political Institutions as a Tool for Maintaining the Stability of the Political System

P. 171

Shtelmashenko Anastasia

The Geopolitical Role of Eastern Europe in the New Balance of Power

P. 177

Nikolenko Vadym

Romantic and social love: Essays in the light of sociological science

P. 186

Kolesnikov Oleh

Gendered Social Order in Post-War Croatia: Everyday Effects of Europeanization and Post-Conflict Transformation

P. 191

Siry Evgen

Conceptual Analysis of the Phenomena of Human “Recovery” in the Conceptualization of Living Quality

P. 201

Matviienko Lyudmila

Social Structure of Ukrainian Society in the Present Period

P. 206

Shevchuk Oleksiy

Organizational Culture in the Network Society Era: Neo-Institutional Analysis

P. 213

Horbov Vladyslav, Chaika Viktor

Everyday Practices of the Ukrainian Population under Conditions of War: Structural Changes and Adaptation Strategies

P. 220

Mazuryk Oleg, Leshchenko Pavlo

Theoretical Models of the Spatial Localization of Crime: Ecological School and Gis Analytics

P. 227

Nazarko Olha

Humanocentrism in a Turbulent Society: The Case of the University of Pharmacy

P. 233

Savka Victor, Klymanska Larysa, Yatsyshyn Ihor

Institutions in the Modern Era: Towards a Renewal of Theoretical and Methodological Approaches

P. 240

Cumsudlu Ulviya

Social Development in Azerbaijan (In Numbers)

EDUCATION

P. 244

Moga Mykola, Usoltseva Evelina

Logorithmization Of General Practice in the Correction of Ataxic Forms of Motor Disorders in Young Children with General Speech Underdevelopment

P. 251

Izhko Oleksandr

Organization of Work with Parents of Primary Students with Special Educational Needs in Special Educational Institutions

P. 259

Khomenko Nataliia

Structural-Functional Model of Formation of Diagnostic and Prognostic Competences in Future Teachers-Speech Therapists in the Conditions of Master’s Program

P. 265

Ivanchuk Sabina, Vozniuk Anna, Khramova Yuliia

Designing an Inclusive Speech and Language Therapy Environment as a Tool for the Assessment and Treatment of Speech in Children with Multiple Developmental Disorders

P. 270

Zymivets Nataliia, Savchenko Yaroslav

Partnership with Parents of Children with Special Educational Needs in the Context of Building a Supportive Environment

C. 274

Гусейнова Джаміля

Особливості соціального виховання дітей та фактори, що впливають на їхню соціалізацію

ІСТОРІЯ

C. 278

Паска Богдан

Судові розправи над лідерами українського дисидентського руху навесні 1973 р.

C. 286

Сморжевська Оксана

Язичницькі алюзії як чинник формування неоміфологізму в сучасному екранному мистецтві

C. 295

Альмамедов Ясін

Релігійні реформи в ранній сасанідський період та перетворення Атропатени на релігійний центр імперії

C. 302

Сніда Євгеній

Дискурс політики «стримування»: компаративний аналіз концепцій Дж. Кеннана та В. Ліппмана

C. 310

Курбанова Мірварі

Трансформація етнічних чисток у державну політику у вірменській РСР у 1980-х роках та становище азербайджанського населення

C. 315

Шляхов Олексій, Чепурко Олександр

Проблемно-теоретичні пріоритети досліджень вітчизняної історії XIX – початку XXI ст. у збірнику наукових праць «Проблеми політичної історії України» (2006–2020 рр.)

C. 331

Василишин Степан

«Dziennik Urzędowy dla Kuratorium Okręgu Szkolnego» як джерело для вивчення системи середньої освіти в Тернопільському воєводстві (1921–1923 рр.)

C. 339

Посунько Ольга, Молдаванов Євген

Родина Пасвольських: до питання біографістики

C. 351

Джамиллі Улькар

Дипломатні відносини між державами сефавіду та османськими у 1730–1736 роках (в азербайджанській та турецькій історіографії)

C. 359

Тустанівська Богдана

Порівняльна характеристика висвітлення теми Батуринської трагедії 1708 року в шкільних підручниках 1920–1930-х рр. та підручниках НУШ

C. 367

Мельничук Марія

Процес соціальної стратифікації селянства на Поділлі у другій половині XIX – на початку XX століття

C. 372

Прокопець Дмитро

Від офіцера-розвідника до повстанського лідера: що зламало Никифора Григор'єва?

C. 381

Уткін Павло

Репресії сталінської доби у публікаціях «українського історичного журналу»

C. 395

Корнея Сергіу

Адміністративний устрій Ізмайльського повіту у складі Нижньодунайських земель (1938–1940)

P. 274

Huseynova Jamila

Features of Children's Social Education and Factors Influencing Their Socialization

HISTORY

P. 278

Paska Bohdan

Judicial Executions of Leaders of the Ukrainian Dissident Movement in the spring of 1973

P. 286

Smorzhevskaya Oksana

Pagan Allusions as a Factor in the Formation of Neo-Mythology in Modern Screen Art

P. 295

Almammadov Yasin

Religious Reforms in the Early Sassanid Period and the Transformation of Atropatena into the Religious Center of the Empire

P. 302

Snida Yevhenii

The Discourse of «Containment» Policy: A Comparative Analysis of the Concepts of J. Kennan and W. Lippmann

P. 310

Kurbanova Mirvari

The Transformation of Ethnic Cleansing into State Policy in the Armenian SSR in the 1980s and the Situation of the Azerbaijani Population

P. 315

Shliakhov Oleksii, Chepurko Oleksandr

Problem-Theoretical Priorities of Research of National History of the 19th – Early 21st Century in the Collected Scholarly Papers «Problems of the Political History of Ukraine» (2006–2020)

P. 331

Vasylyshyn Stepan

«Dziennik Urzędowy dla Kuratorium Okręgu Szkolnego» as a Source for Studying the System of Secondary Education in the Ternopil Voivodeship (1921–1923)

P. 339

Posunko Olha, Moldavanov Yevhen

The Pasvolsky Family: on the Question of Biography

P. 351

Jamilli Ulkar

Diplomatic Relations Between the Safavid and Ottoman States in 1730–1736 (In Azerbaijani and Turkish Historiography))

P. 359

Tustanivska Bohdana

Comparative Characteristics of the Coverage of the Baturyn Tragedy of 1708 in School Textbooks of the 1920s–1930s and NUS Textbooks

P. 367

Melnychuk Mariia

The Process of Social Stratification of the Peasantry in Podillia in the Second Half of the 19th – Early 20th Centuries

P. 372

Prokopets Dmytro

From Intelligence Officer to Rebel Leader: What Broke Nikifor Grigoriev?

P. 381

Utkin Pavlo

Repressions of the Stalinist Era in the Publications of the «Ukrainian Historical Journal»

P. 395

Cornea Sergiu

Administrative Organization of Ismail County in the Composition of Lower Danube Land (1938–1940)

Social Structure of Ukrainian Society in the Present Period

UDC 316.42(477)

DOI: <https://doi.org/10.15421/1726106>**Matviienko Lyudmila**Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0001-8932-5757>, liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua*Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Mykolaiv, Ukraine)*

Abstract.

Relevance. The relevance of this topic stems from the fact that contemporary Ukrainian society is undergoing profound transformations driven by war, economic crises, European integration processes, the development of the IT sector, and the rise of civic initiatives. These changes have significantly influenced the social structure, particularly its dynamics, polarization, and the emergence of new social identities.

The purpose of this study is to identify and analyze specific changes in the social structure of Ukrainian society during wartime, particularly transformations in the composition of social groups, the structure of employment, and patterns of social mobility.

Results. The full-scale war of 2022 triggered profound transformations in the social structure of Ukrainian society, leading to the emergence of new social groups and shifts in the positions of existing ones. The study documents quantitative and qualitative shifts in the class structure, including the redistribution of resources, prestige, and life chances among different segments of the population.

The study confirms the continued significance of regional, gender, and settlement factors, as well as the transformation of channels of social mobility and identities. It analyzes the characteristics of the formation of the middle and lower classes under wartime conditions. The impact of the Russian-Ukrainian war on the demographic and social structure of society, as well as on the processes of transformation and the formation of civil society, is demonstrated.

Conclusions. The analysis conducted demonstrates the transformation of the social structure of Ukrainian society under the influence of economic, political, and military factors. It reveals an increase in the proportion of internally displaced persons, a growing role for volunteer and veteran communities, and the rising importance of the digital economy for social mobility. An increase in inequality of access to the labor market and education after 2022 has been recorded.

At the same time, barriers to social mobility have been identified. The results obtained form an empirical basis for further research on social mobility and stratification.

Keywords: social structure, social stratification, Ukrainian society, middle class, digitalization, war, civil society, social transformations

Соціальна структура українського суспільства у період сьогодення

Матвієнко Людмила*Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна)*

Анотація.

Актуальність. Актуальність обраної теми зумовлена тим, що сучасне українське суспільство перебуває у стані глибоких трансформацій, спричинених війною, економічними кризами, євроінтеграційними процесами, розвитком ІТ-сфери та активізацією громадянських ініціатив. Ці зміни істотно вплинули на соціальну структуру, зокрема її динаміку, поляризацію, нові соціальні ідентичності.

Метою дослідження є виявлення та аналіз конкретних змін у соціальній структурі українського суспільства в умовах війни, зокрема трансформацій у складі соціальних груп, структурі зайнятості та характеристиках соціальної мобільності.

Результати. Повномасштабна війна 2022 року зумовила глибокі трансформації соціальної структури українського суспільства, спричинивши появу нових соціальних груп і зміну позицій наявних. Дослідження фіксує кількісні та якісні зрушення у класовій структурі, зокрема перерозподіл ресурсів, престижу та життєвих шансів різних верств населення. Встановлено збереження вагомості регіональних, гендерних і поселенських чинників, а також трансформацію каналів соціальної мобільності та ідентичностей. Проаналізовано особливості формування середнього та нижчого класів в умовах війни. Показано вплив російсько-української війни на демографічну та соціальну структуру суспільства, а також на процеси трансформації й становлення громадянського суспільства.

Висновки. Проведений аналіз засвідчує трансформацію соціальної структури українського суспільства під впливом економічних, політичних і воєнних чинників. Виявлено зростання частки внутрішньо переміщених осіб, посилення ролі волонтерських і ветеранських спільнот, а також підвищення значення цифрової економіки для соціальної мобільності. Зафіксовано збільшення нерівності доступу до ринку праці та освіти після 2022 року. Водночас встановлено наявність бар'єрів соціальної мобільності. Отримані результати формують емпіричну основу для подальших досліджень соціальної мобільності та стратифікації.

Ключові слова: соціальна структура, соціальна стратифікація, українське суспільство, середній клас, цифровізація, війна, громадянське суспільство, соціальні трансформації

Вступ.

Сучасна соціальна структура українського суспільства перебуває у стані інтенсивних трансформацій, спричинених війною, економічними та політичними кризами, цифровізацією та міграційними процесами. Водночас існує низка наукових прогалин, що ускладнюють системне розуміння цих змін. По-перше, недостатньо досліджено механізми впливу повномасштабної війни на перерозподіл соціальних ресурсів та формування нових соціальних груп. По-друге, не завжди враховані взаємозв'язки між регіональними, професійними та гендерними факторами соціальної стратифікації. По-третє, бракує комплексного аналізу каналів соціальної мобільності та бар'єрів, які обмежують можливості соціального піднесення громадян у нових умовах. Таким чином, наукове дослідження соціальної структури сучасного українського суспільства потребує визначення конкретних змін у складі соціальних груп, оцінки їх ресурсного та престижного статусу, а також систематизації факторів, що впливають на відтворення соціальної нерівності та можливості адаптації населення до кризових умов.

Актуальність і наукова новизна дослідження полягає у систематизації емпірично зафіксованих змін: визначено, що військові та ветеранські спільноти стають окремим соціальним прошарком із високим престижем у сучасних умовах, волонтерські організації формують горизонтальні мережі соціальної підтримки, а цифрова економіка створює нові канали професійної мобільності, які раніше були малодоступними.

Метою дослідження є виявлення та аналіз конкретних змін у соціальній структурі українського суспільства в умовах війни, зокрема трансформацій у складі соціальних груп, структурі зайнятості та характеристиках соціальної мобільності. Така постановка мети передбачає зосередження на вимірюваних показниках соціоструктурних змін, що дає змогу чітко встановити результати дослідження через фіксацію зрушень у стратифікаційних параметрах, а також у динаміці позицій окремих соціальних груп у сучасному українському суспільстві.

Методи дослідження. У дослідженні використано такі методи, як пошук та ознайомлення з інформаційними джерелами за проблематикою дослідження, а також аналіз і систематизація отриманих даних та інформації.

Аналіз попередніх публікацій. Соціальна структура українського суспільства під час повномасштабної війни зазнала глибоких трансформацій, що досліджують науковці Інституту соціології НАН України Головаха & Макеев (2023), Головаха & Дембіцький (2024), Центу Разумкова Якименко та ін. (2023). Автори Назаров (2023),

Симончук (2024), Рейман та ін. (2025), Миськів & Пасінович (2023) аналізують адаптацію структури суспільства до умов воєнного часу та вплив війни на стратифікацію населення. Основними змінами стали формування нових верств (ВПО, військові, волонтери), зміна ролі соціальних інститутів, посилення нерівності та зростання ролі громадської активності.

Результати дослідження.

Соціальна структура суспільства розглядається як система взаємопов'язаних соціальних класів, прошарків і професійних груп, що диференціюються за рівнем доходів, освіти, професійного статусу та доступу до суспільних ресурсів. У межах цього дослідження основна увага зосереджується на аналізі механізмів формування соціальної нерівності та особливостей соціальної мобільності, що визначають перерозподіл позицій індивідів і груп у соціальній ієрархії (Симончук, 2024). Такий підхід дає змогу не лише окреслити структуру сучасного суспільства, але й простежити взаємозв'язок між економічними, освітніми та професійними чинниками, які впливають на динаміку соціальних змін і відтворення нерівності.

Соціальна структура сучасної України зазнає суттєвих змін під впливом тривалих соціально-економічних і політичних трансформацій, що проявляються у перерозподілі ресурсів, зміні співвідношення соціальних груп та ускладненні механізмів соціальної мобільності. Особливої інтенсивності ці процеси набули в умовах повномасштабної війни, яка спричинила значні демографічні зрушення, переміщення населення, трансформацію ринку праці та посилення соціальної диференціації (Якименко та ін., 2023). У таких умовах відбувається переосмислення підходів до соціальної стійкості, що розглядається як здатність суспільства адаптуватися до кризових викликів, зберігаючи функціональність основних соціальних інститутів та забезпечуючи відтворення соціальної структури (Рейман та ін., 2025). Таким чином, звернення до аналізу соціальної структури в контексті сучасних викликів обумовлене необхідністю виявлення змін у соціальній стратифікації, уточнення чинників соціальної нерівності та оцінки ефективності механізмів соціальної адаптації населення в умовах нестабільності.

Особливо відчутних змін соціальна структура українського суспільства зазнала після 2014 року, коли військовий конфлікт, а згодом повномасштабне вторгнення російської федерації у 2022 році спричинили масштабні демографічні та соціально-економічні зрушення. Зросла кількість внутрішньо переміщених осіб, відбулися зміни у структурі зайнятості, а також посилилися суспільна значущість військових, ветеранських і волонтерських спільнот як окремих соціальних груп. Зазначені процеси фіксуються у сучасних дослідженнях соціального

капіталу, які акцентують увагу на трансформації горизонтальних зв'язків, зростанні ролі взаємодопомоги та довіри в умовах війни. Водночас науковий аналіз цих змін залишається фрагментарним: недостатньо дослідженими є питання інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади, трансформації соціально-професійної структури в умовах воєнної економіки, а також довгострокового впливу війни на відтворення соціальної нерівності та канали соціальної мобільності (Бичук та ін., 2024). Унаслідок цього соціальна структура українського суспільства набуває нових характеристик, які потребують системного соціологічного осмислення з урахуванням як емпіричних змін, так і наявних теоретичних підходів.

Важливим аспектом аналізу соціальної структури сучасного українського суспільства є дослідження механізмів соціальної мобільності.

У сучасній Україні до основних каналів соціальної мобільності належать освіта, професійна кваліфікація, підприємницька діяльність та зайнятість у нових секторах економіки, що підтверджується результатами емпіричних соціологічних досліджень, у яких фіксується залежність між рівнем освіти, типом зайнятості та можливостями підвищення соціального статусу індивідів. Зокрема, дані досліджень свідчать про вищу ймовірність висхідної мобільності серед осіб із вищою освітою та тих, хто залучений до підприємницької діяльності або працює у динамічних галузях економіки (Купрійчук, 2019).

Водночас поряд із новими можливостями зберігаються й суттєві бар'єри соціальної мобільності, які мають комплексний і невичерпний характер. До них, зокрема, належать нерівність доступу до якісної освіти, регіональні економічні диспропорції, нестабільність ринку праці, а також наслідки вимушеної міграції, руйнування інфраструктури та обмежений доступ до соціальних мереж і ресурсів у вразливих груп населення. Наявність цих бар'єрів підтверджується емпіричними дослідженнями, які фіксують відмінності у можливостях соціального просування залежно від регіону проживання, рівня освіти, типу зайнятості та соціального капіталу індивідів. У результаті цього значна частина населення має обмежені можливості для підвищення соціального статусу, що сприяє відтворенню соціальної нерівності (Бичук та ін., 2024).

Суттєвий вплив на трансформацію соціальної структури українського суспільства мають міграційні процеси, масштаби яких набули безпрецедентного характеру після 2022 року. За даними міжнародних організацій, кількість громадян України, які виїхали за кордон унаслідок повномасштабної війни, обчислюється мільйонами осіб, що дозволяє віднести Україну до країн із найбільшими міграційними переміщеннями населення в Європі в цей період. Зокрема, у порівнянні з попередніми роками, коли

міграція мала переважно трудовий характер, сучасні переміщення відзначаються вимушеністю, високою часткою жінок і дітей та значною тривалістю перебування за межами країни (Головаха & Дембіцький 2024).

Такий масштаб і структура міграції зумовлюють глибокі зміни у соціально-демографічному складі населення, регіональному розподілі трудових ресурсів та функціонуванні соціальних інститутів. Значна частина громадян виїхала за кордон у пошуках безпеки, працевлаштування або можливостей для навчання, що, у свою чергу, впливає на відтворення соціальної структури та формування нових моделей соціальної мобільності.

Суттєвий вплив на трансформацію соціальної структури українського суспільства мають міграційні процеси, масштаби яких набули безпрецедентного характеру після 2022 року. За даними міжнародних організацій, кількість громадян України, які виїхали за кордон унаслідок повномасштабної війни, обчислюється мільйонами осіб, що дозволяє віднести Україну до країн із найбільшими міграційними переміщеннями населення в Європі в цей період. На відміну від попередніх років, коли міграція мала переважно економічний характер, сучасні переміщення відзначаються вимушеністю, високою часткою жінок і дітей та тривалістю перебування за межами країни (Головаха & Макеєв, 2023).

Такі зміни безпосередньо впливають на соціально-демографічний склад населення, регіональний розподіл трудових ресурсів та функціонування соціальних інститутів, що визначає нові моделі соціальної мобільності (Назаров, 2023). Емпіричні дослідження свідчать, що переміщення населення підвищують нерівність доступу до ринку праці та освіти в приймаючих громадах, а також посилюють соціальну диференціацію серед тих, хто залишився на місцях (Kravchenko et al., 2023).

Важливу роль у формуванні нових моделей соціальної мобільності відіграють волонтерські організації та інші інституції громадянського суспільства. Дані звітів українських і міжнародних НУО показують, що волонтерські ініціативи забезпечують не лише підтримку армії та постраждалих від війни, але й створюють мережі соціальної підтримки та навчальні платформи для внутрішньо переміщених осіб, що сприяє їх соціальній інтеграції та відновленню професійних навичок (Панченко & Завальнюк, 2025).

У цьому контексті класичні теоретичні підходи дозволяють пояснити закономірності змін. Наприклад, П. Сорокін підкреслював, що війни спричиняють різкі зміни соціальної мобільності, перерозподіл ресурсів і посилення ролі державних інститутів, що відображає сучасні процеси трансформації українського суспільства (Требін, 2016).

Таким чином, поєднання міграційних процесів,

зростання ролі волонтерського сектора та впливу кризових обставин створює нові виклики й можливості для соціальної структури країни, які потребують системного соціологічного аналізу та кількісного оцінювання змін у соціальній мобільності населення.

Висновки.

Проведений аналіз показує, що соціальна структура українського суспільства зазнає конкретних трансформацій під впливом економічних, політичних та воєнних чинників. Емпіричні дані свідчать про зростання частки внутрішньо переміщених осіб у деяких регіонах, що змінює демографічну та професійну структуру населення, підвищення ролі волонтерських і ветеранських спільнот у забезпеченні соціальної підтримки, а також збільшення значення цифрової економіки та нових професійних секторів для соціальної мобільності. Порівняння показників до 2022 року та після початку повномасштабного вторгнення дозволяє зафіксувати зростання нерівності доступу до ринку праці та освіти в окремих громадах, що є прямим наслідком вимушеної міграції та економічних змін. Військові та ветеранські спільноти стають окремим соціальним

прошарком із високим престижем у сучасних умовах, волонтерські організації формують горизонтальні мережі соціальної підтримки, а цифрова економіка створює нові канали професійної мобільності, які раніше були малодоступними.

Водночас дослідження показало конкретні обмеження соціальної мобільності: нерівність у доступі до професійної освіти, регіональні диспропорції зайнятості, недостатній рівень інтеграції внутрішньо переміщених осіб, а також обмежену доступність офіційних статистичних даних у зоні активних бойових дій. Аналіз цих бар'єрів дозволяє визначити пріоритетні напрямки подальших досліджень, зокрема оцінку ефективності волонтерських ініціатив у зміцненні соціальної інтеграції, вимірювання впливу цифрових професій на стратифікацію та порівняння регіональних моделей соціальної мобільності.

Таким чином, результати дослідження надають емпіричну основу для оцінки конкретних змін соціальної структури українського суспільства та формують підґрунтя для подальших аналітичних та прикладних досліджень у сфері соціальної мобільності та регіональної стратифікації.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бичук, І. О., Червона, С. П., & Волченко, Н. В. (2024). Соціальна мобільність у сучасному суспільстві : дослідження факторів, що впливають на підвищення чи зниження соціального статусу. *Habitus*, 60, 17–21. https://habitus.od.ua/journals/2024/61-2024/61_2024.pdf
- Головаха, Є., & Дембіцький, С. (Ред.). (2024). *Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024*: Інститут соціології НАН України. <https://lnk.ua/yspJKQOXi>
- Головаха, Є., & Макеев, С. (Ред.). (2023). *Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023*. Інститут соціології НАН України https://isnasu.org.ua/assets/files/monitoring/Maket_Ukr_suspilstvo_2023.pdf
- Купрійчук, В. (2019). Культурні чинники консолідації українського суспільства. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, 1(92), 67–75. [https://doi.org/10.36030/2310-2837-1\(92\)-2019-67-75](https://doi.org/10.36030/2310-2837-1(92)-2019-67-75)
- Миськів, Г. & Пасінович, І. (2023). Сталий розвиток і соціальна відповідальність в умовах війни в Україні. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми економіки та управління"*, 7(1), 21–36. <https://doi.org/10.23939/semi2023.01.021>
- Назаров, М. С. (2023). Соціальна стійкість як ресурс для післявоєнного відновлення територіальних громад в Україні. *Політикус*, 3, 35–38. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-3.6>
- Панченко, А. О., & Завальнюк, В. В. (2025). Благодійні та волонтерські організації як суб'єкти правовідносин із недержавного соціального забезпечення. *Академічні візії*, (47). <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2380>
- Рейман, Б., Рейман, К., Сухий, О., & Пачковський, Ю. (2025). Соціальна стійкість українського суспільства в умовах війни: історико-світоглядні виклики. *Axis Europae*, 7, 126–145. <https://doi.org/10.69550/3041-1467.7.333203>
- Симончук, О. (2024). Соціальна структура українського суспільства під впливом повномасштабної війни: концептуальні та емпіричні пошуки. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 26–62. <https://doi.org/10.15407/sociology2024.01.026>
- Требін, М. П. (2016). Соціологія війни П. О. Сорокіна. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"*. Серія: *Соціологія*, 3(30), 95–107. <https://lnk.ua/u5vrWFKUE>
- Якименко, Ю., Биченко, А., Білявський, М., Мельник, О., Міщенко, М., Пашков, М., Пишуліна, О., Омельченко, В., Стецюк, П., Сунгуровський, М., Юрчишин, В., Удальцова, В., & Жук, Л. (2023). *Україна: від війни до миру та відновлення. Аналітичні оцінки*. Центр Разумкова. <https://razumkov.org.ua/images/2023/11/07/2023-ПАКТ-3-October-1.pdf>
- Kravchenko, O., Sergiienko, L., Niameshchuk, H., Mamatova, T., & Chykarenko, I. (2023). Post-war Recovery Practices for Ukraine, based on the Experience of other Countries that have Undergone Similar Processes. *Economic Affairs*, 68(4), 2277–2288. <https://doi.org/10.46852/0424-2513.4.2023.35>

REFERENCES

- Bychuk, I. O., Chervona, S. P., & Volchenko, N. V. (2024). Social Mobility in Contemporary Society: A Study of Factors Influencing the Rise or Fall of Social Status. *Habitus*, 60, 17–21. https://habitus.od.ua/journals/2024/61-2024/61_2024.pdf
- Golovakha, Ye., & Dembitsky, S. (Eds.). (2024). *Ukrainian Society in Wartime. Year 2024*. Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine. <https://lnk.ua/yspJKQOXi>
- Golovakha, Ye., & Makeev, S. (Eds.). (2023). *Ukrainian Society in Wartime. Year 2023*. Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine https://isnasu.org.ua/assets/files/monitoring/Maket_Ukr_suspilstvo_2023.pdf

- Kravchenko, O., Sergiienko, L., Niameshchuk, H., Mamatova, T., & Chykarenko, I. (2023). Post-war Recovery Practices for Ukraine, based on the Experience of other Countries that have Undergone Similar Processes. *Economic Affairs*, 68(4), 2277–2288. <https://doi.org/10.46852/0424-2513.4.2023.35>
- Kupriychuk, V. (2019). Cultural Factors in the Consolidation of Ukrainian Society. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 1(92), 67–75. [https://doi.org/10.36030/2310-2837-1\(92\)-2019-67-75](https://doi.org/10.36030/2310-2837-1(92)-2019-67-75)
- Myskiw, H. & Pasinovich, I. (2023). Sustainable Development and Social Responsibility in the Context of the War in Ukraine. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series Problems of Economics and Management*, 7(1), 21–36. <https://doi.org/10.23939/semi2023.01.021>
- Nazarov, M. S. (2023). Social resilience as a resource for post-war recovery of local communities in Ukraine. *Politicus*, 3, 35–38. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-3.6>
- Panchenko, A. O., & Zavalnyuk, V. V. (2025). Charitable and volunteer organizations as subjects of legal relations in non-state social security. *Academic Visions*, (47). <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2380>
- Reiman, B., Reiman, K., Sukhyi, O., & Pachkovskyi, Y. (2025). Social resilience of Ukrainian society in wartime: historical and worldview challenges. *Axis Europae*, 7, 126–145. <https://doi.org/10.69550/3041-1467.7.333203>
- Simonchuk, O. (2024). The Social Structure of Ukrainian Society Under the Influence of Full-Scale War: Conceptual and Empirical Explorations. *Sociology: Theory, Methods, Marketing*, 1, 26–62. <https://doi.org/10.15407/sociology2024.01.026>
- Trebin, M. P. (2016). P. O. Sorokin's Sociology of War. *Bulletin of the National University "Yaroslav Mudryi Law Academy of Ukraine"*. *Series: Sociology*, 3(30), 95–107. <https://lnk.ua/u5vrWFKUE>
- Yakimenko, Yu., Bychenko, A., Bilyavsky, M., Melnyk, O., Mishchenko, M., Pashkov, M., Pishchulina, O., Omelchenko, V., Stetsyuk, P., Sungurovsky, M., Yurchyshyn, V., Udaltsova, V., & Zhuk, L. (2023). *Ukraine: From War to Peace and Recovery. Analytical Assessments*. Razumkov Center. <https://razumkov.org.ua/images/2023/11/07/2023-PAKT-3-October-1.pdf>

Науково-теоретичний альманах "ГРАНІ"

Підписано до друку 29.04.26

Формат 60х84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Time New Roman.

Друк цифровий. Ум. друк 12,9. Наклад 100 пр. Зам. № 1/26

Видавництво «ГРАНІ»

49005, м. Дніпро, вул. Гоголя 20-6/32

Свідоцтво про внесення до Держреєстру ДК № 2131 від 23.02.2005

www.grani-print.dp.ua granidp@gmail.com